

Абдурақын Н., Шарыпқазы Н.

**Қытай-қазақ тіліндегі
бастауыш-баяндауыштық
сөйлемнің айырмашылығы**

Бұл мақалада қытай-қазақ тіліндегі бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің ұқсамайтын жақтары жан-жақтылы салғастыра зерттелген.

Қытай тілі SVO формасындағы тіл, қытай тілінде етістік баяндауышты сөйлем жасалу ерекшелігі бойынша жасалады. Онда морфологиялық көп өзгеріс болмайды. Қай кезде де «ерекшелік сақталады + баяндауыш өзек болады + қорытынды сақталады». Ал қазақ тілі SOV формасындағы тіл. Сөйлемде бастауыш, толықтауыш, пысықтауыштар баяндауыштың алдында келеді. Сөз тіркестері де сөз жасамай да солай қалыптасқан. Өйткені көмекші сөз бен жұрнақтар бірлесіп сөйлем мүшесін қалыптастырады. Сондықтан да сөздер тез орын ауыстыра біледі, сөйлем мүшелері өте икемді қолданыста болады. Алайда бастауыш пен баяндауыштың екі тілде де реті қай кезде де өзгермейді.

Түйін сөздер: алтай тілдер жүйесі, жалғамалы тіл, сөз тәртібі, етістікті баяндауыштар, бастауыш-баяндауыштық құрылым, түбір тұлғалы тіл.

Abdurakyn N., Sharypkazy N.

**The differences between
two-part sentences in Chinese
and Kazakh languages**

In this article we comprehensively conducted the differences between two-part sentences in Chinese and Kazakh languages. Chinese is SVO form - language, in Chinese the verb is formed by peculiarities of forming verbal sentences. There are not any big morphological changes. In any case: «peculiarity remains + verb is the basis + result remains». In sentences the subject, the object and adverbial modifier are placed before the predicate. The word - combination and word formation are formed by this way. As long as the auxiliary word and prepositions form the member of the sentence. Therefore, the words tend to change places, members of the sentence are widely used. However, in both languages the role of the subject and predicate remains unchanged.

Key words: altai language system, inflected language, word order, verbal predicates, two-part structure, an amorphous language.

Абдурақын Н., Шарыпқазы Н.

**Различия двусоставных
предложений в китайском
и казахском языках**

В данной статье всесторонне рассмотрены отличия между двусоставными предложениями казахского и китайского языков. Китайский является языком формы SVO, в китайском языке глагол образуется путем особенности образования глагольных предложений. В них не встречаются значительные морфологические изменения. В любом случае: «сохраняется особенность + глагол является основой + сохраняется вывод». А казахский язык формы SOV. В предложении подлежащее, дополнение, обстоятельство ставятся перед сказуемым. Словоупотребление, словообразование образовались таким же путем, так как вспомогательное слово и предлоги образуют члены предложения. Поэтому слова склонны к перемене мест, члены предложения гибки в употреблении. Однако, роль подлежащего и сказуемого в обоих языках остается неизменной.

Ключевые слова: алтайская языковая система, флективный язык, порядок слов, глагольные сказуемые, двусоставная структура, аморфный язык.

ҚЫТАЙ-ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ БАСТАУЫШ- БАЯНДАУЫШТЫҚ СӨЙЛЕМНІҢ АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

Қытай тілі көмекші сөздер мен сөз тәртібіне баса мән берсе, қазақ тілі морфологиялық өзгерістерге көңіл бөледі. Қытай тілінде сөйлем мүшелерінің орыны ауысса, сөйлемдегі айтпақшы ой өзгереді. Ал қазақ тілінде морфологиялық өзгерістерге назар аударылатындықтан, сөз тәртібінің орны маңызды емес, екі тілдегі баяндауыш пен толықтауыштың орыны ұқсамайды, алайда байланысу тәсіл ұқсайды. Мысалы: 他//正在干家务活儿。Осы сөйлемді тікелей қазақ тіліне аударсақ: Ол істеуде үй шаруасын. Ал енді қазақ тіліндегі сөз тәртібімен аударсақ: «Ол үй шаруасын істеуде. Енді осы сөйлемді тікелей қытай тіліне аударсақ: 他//家务活儿干». Бұл мысалдан түсінетініміз: екі тілдегі баяндауыштың орыны ұқсамауына байланысты сөйлемнің құбылып тұрғанын көреміз. Сондықтан қытай тілін үйренуші қазақ студенттері көбінде осы мәселеге мән бермей қателесіп жатады. Төменде екі тілдің ұқсамаған грамматикалық тұстарына салыстырмалы талдау жасаймыз: Қазақ тіліндегі бастауыш-баяндауыштық сөйлем атаулы және атаусыз сөйлем деп бөлінеді. Ал қытай тілінде ондай бөлінбейді. Мысалы: Оның шешесі мұғалім. 他的母亲是老师. Ынтымақ – күш. 团结就是力量. Оның әкесі сақшы. 他的爸爸是警察. Достық жасасын. 友谊万岁.

Қазақ тіліндегі жалғыз сөзден құралған атаулы сөйлем, қытай тіліндегі етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Сенің кітабың менде. 你的书在我这儿. Ол Астаналық. 他是阿斯塔纳人. Менің киімім үйде. 我的衣服在家里. Ол шетелдік. 他是外国人. Сенің кілтің үстел үстінде. 你的钥匙在桌子上.

Қазақ тіліндегі жалғыз сөзді атаусыз сөйлемдегі сөз ілік септігі жалғанған зат есім не есімдік болса, онда ол қытай тіліндегі етістік толықтауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы:

Бұл менің кітабым. 这本书是我的. Бұл доп оныкі. 这个球是他的. Бұл үй менікі. 这个房子是我的. Бұл ит оныкі. 这个狗是她的.

Қазақ тіліндегі жалғыз сөзді атаусыз сөйлемдегі сөз мезгіл не мекенді білдіретін болса, онда ол қытай тіліндегі етістік толықтауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Ол мектепте. 他在学校. Ол үйде. 他在家. Ол кітапханада. 他在图书馆. Ол әмбебап дүкенінде. 他在超市.

Ол алаңда. 他在操场. Ол аудиторияда. 他在教室.

Бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің сын есім баяндауышты сөйлемі, өз ішінен өзекті сөзі пысықтауыштан жасалған сын есім баяндауышты сөйлем, салаласты сын есім баяндауышты сөйлем, баяндауыш толықтырғышты сын есім баяндауышты сөйлем болып бөлінеді. Ал қытай тілінде сын есімде шырай категориясы болмайды. Егер дәреже жағынан ұқсамаған кезде сын есімдерді қайталау арқылы не сын есімнің алдына күшейткіш үстеулерді қосады. Ал қазақ тілінде сын есімнің шырай категориясы болады. Мысалы: 他写的好一些。 Оның жазуы жақсырақ. 那条路笔直笔直的。 Ана жол түп-түзу. 他踢的好一点。 Ол допты жақсы тебеді. 这个苹果圆圆的。 Бұл алма дөп дөнгелек. 他跑的快一点。 Ол тезірек жүгіреді. 那座山高高的。 Ол биік тау. 他长得漂亮些。 Ол әдемірек.

Қытай тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыштан болған сын есім баяндауышты сөйлемнің пысықтауышы көбінде үстеулер арқылы жасалады. Кейде шылаулы тіркестер мен көмекші сөздерден де жасалады. Ал қазақ тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыштан болған сын есім баяндауышты сөйлемнің пысықтауышы көбінде зат есімнен жасалады. Кейде сөз соңында жүретін сөздер мен үстеулерден жасалады. Сондықтан қазақ тіліндегі зат есімнен жасалған сын есім баяндауышты сөйлем қытай тіліндегі етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Ол қырықтың ішінде. 他有40多岁。 Үйде жан пенде жоқ. 屋子里没有一个人。 Ол көмекке зәру. 他需要帮助。 Аудиторияда адам көп. 教室里好多人。 Ол жас. 他是年轻人。

Оған дем алу керек. 他需要休息。 Оған ақша керек. 他需要一笔钱。

Жоғарыдағы мысалда қазақша сөйлемдегі пысықтауыш пен анықтауыш қытай тіліндегі бастауышқа ұқсайды. Ал қазақ тіліндегі бастауыш қытай тіліндегі толықтауышқа сәйкес келеді. Қытай-қазақ тіліндегі бұндай сөйлемдердің айырмашылығы өте үлкен болады. Міне бұл баяндауыштың ерекшелігіне байланысты болады. Сондықтан да қазақ тіліндегі сын есімді баяндауыштың алдына пысықтауыш келеді. Ал қытай тіліндегі баяндауыш соңына толықтауыш ертеді. Мысалы: Шымкент Атыраудан үлкен. 石姆肯图市比阿特劳市大。

Бүгінгі ауа райы кешегіден жақсы. 今天的天气比昨天好。 Сенің күшің менен көп. 你的力气比我的大。

Оның бойы менен биік. 他的个子比我高。 Астана Алматыдан алыс. 阿斯塔纳比阿拉木图远。

Қытай тіліндегі бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің сын есім баяндауышы көбінде баяндауыш-

толықтырғыш сөз тіркесінен жасалады. Ал қазақ тілінде толықтырғыш жоқ, сондықтан баяндауыш-толықтырғышты сын есімді баяндауышты сөйлем тек қытай тілінде ғана болады. Қытай тіліндегі бұл сөйлем қазақ тіліндегі пысықтауышқа ұқсайды. Мысалы: 病情严重极了。 Оның ауыруы асқынды. 场地上静得很。 Алаң тып-тыныш. 生活糟糕透了。 Тұрмыс өте нашар. 心情美极了。 Көңіл күйі өте жақсы. 市区远极了。 Қала орталығы өте алыс. 天气冷的很。 Күн қатты суық. 风大的很。 Жел қатты.

(4) Қазақ тіліндегі етістік баяндауышты сөйлем әдетте жіктік, сандық, мезгілдік морфологиялық өзгерістерге ұшырайды. Қытай тілінде бұндай жоқ, онда бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің етістік баяндауышты түрі, есім баяндауышты түрі, етістік толықтауышты түрі, өзекті сөзі пысықтауыш болған баяндауышты түрі, салалас етістік баяндауышты түрі, баяндауыш-толықтырғыш етістік баяндауышты түрі, желілес етістік баяндауышты түрі, қос міндетті баяндауышты түрі бар. Қытай-қазақ тілін бұлай салыстыруда сөз таптары негізге алынады. Қытай тіліндегі жалғыз буынды және сабақты етістік сөйлемде көбінде соңына толықтауыш етіп жүреді. Егер толықтауыш ертпесе, онда соңына толықтырғыш не пысықтауыш ертеді. Қазақ тілінде етістіктің рай категориясы бар, қытай тілінде бұндай өзгеріс жоқ. Мысалы: 哈瑟 木穿衣服了。

Қытай-қазақ тілдерінде етістік-толықтауышты, етістік-баяндауышты сөйлем бар. Алайда екі тілдегі сөз тәртібі ұқсамайды. Қытай тілінде етістік толықтауыштың алдында тұрады. Қазақ тілі мүлде керісінше, толықтауыш баяндауыштың алдында тұрады. Мысалы: 我们能战胜任何困难。 Біз кез-келген қиыншылықты жеңеміз. 我们能超越自己。 Біз бәрін жеңеміз. 他恳求走慢点。 Ол ақырын жүруді талап етті. 他建议公司改革。 Ол компанияны өзгертуге ұсыныс берді. 他命令部队前进。 Ол қосынға ілгерілеу бұйрығын берді.

Біз бұл салыстырудан байқағанымыз: қытай тіліндегі етістік-толықтауыш қай кезде де сөз тәртібіне бағынады. Сондықтан да онда баяндауыш соңынан келетін сөз толықтауыш болады. Ал қазақ тіліндегі толықтауышқа әдетте септік жалғаулары жалғанады. Олар “на\ни, да\ди, та\ти, н” тағы басқа да етістік толықтауыш морфологиялық өзгерістерге ұшырайды. Қазақ тіліндегі етістік-толықтауыш, етістік-баяндауышты сөйлемдегі бастауыш қимыл иесі болса, толықтауыш қимыл қабылдауыш болады. Бұл байланыс тұрақты болады. Міне бұл қытай-қазақ

тіліндегі тағы бір ұқсамастық. Мысалы: Мен кино көрдім. 我看电影了。Ол хат жазды. 他写信了。Ол ұйықтады. 他睡觉了。Ол тамақ жеді. 她吃饭了。Әкем жұмысқа шықты. 爸爸上班了。Ол үйге қайтты. 我回家了。Досым емханада жатыр. 朋友住院了。

Қытай-қазақ тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыш болған етістік баяндауыштың синтаксистік құрылым жағында ұқсастығы да ұқсамастығы да бар. Ұқсастығы: Қытай-қазақ тілінде де сөйлемнің басына, әдетте, мезгіл-мекен және көлемді білдіретін пысықтауыштар келеді. Ұқсамастығы: Қазақ тілінде баяндауыш-толықтауыштық құрылымның рет-тәртібі қытай тіліне мүлде ұқсамайды. Сондықтан да пысықтауыштың басқа жердегі орындары да ұқсамайды. Мысалы: 我们今天参观了工业展览。(状пысықтауыш—主бастауыш—谓баяндауыш—宾толықтауыш). Біз бүгін өнеркәсіпті тамашаладық.(主бастауыш—宾толықтауыш—状пысықтауыш—谓баяндауыш). 我们昨天观看了宣传片。Біз кеше үгіт фильмін көрдік. 他们明天欣赏音乐会。Олар ертең музыкадан ләззат алады. 他们上个月踢足球赛了。Олар алдыңғы айда доп тепті.

Өзекті сөзі пысықтауыш болған етістік баяндауыштың болымсыздық формасында әдетте, қытай тілінде болымсыз үстеу “不、没、别” арқылы сөйлемдегі етістікті болымсыз формаға өзгертеті. Ал қазақ тіліндегі болымсыз форма дерлік етістіктің соңына болымсыздықты білдіретін жұрнақ жалғану арқылы жасалады. Мысалы: 我不去。Мен бармаймын. 他们没有来。Олар келмеді. 你别回家。Сен үйге қайтпа. 我不看电影。Мен кино көрмеймін. 你没看书吧。Сен кітап оқып жүрген жоқсың. 你别动。Қозғалма.

(7)Қазақ тілінде толықтырғыш сөйлем мүшесі жоқ. Сондықтан қытай тіліндегі баяндауыш-толықтырғышты етістік баяндауышты сөйлем көбінде қазақ тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыш болған етістік баяндауышқа ұқсайды. Мысалы: 他生于1981年。Ол 1981 жылы туылған.

他们合作得非常好。Олардың келісімі өте тамаша. 他们争吵的很激烈。Олардың соғысы өте қиан-кескі. 我们过得很快乐。Біз көңілдіміз.

Қытай тілінде тағы баяндауыш-толықтырғышты етістік баяндауышты сөйлемнің толықтырғыш мүшесі қазақ тіліндегі «кетті» сөзінің мағынасына тең келеді. Мысалы: 努尔江的衣服已经破烂了。Нұржанның киімі тозып кеткен. 他们是能想出好办法的。Олар жақсы амал ойлап табады. 沙吾列的耳环丢了。Сәуленің сырғасы жоғалып кетті. 他们会解决这个问题的。Олар бұл мәселені шешеді. 我的衣服掉色了。Біздің киімнің өңі түсіп кетті. 我们可以成功的。Біз табысқа жетеміз.

Қытай тілінде желілес етістік баяндауышты сөйлем бар, ал қазақ тілінде жоқ, алайда, қазақ тіліндегі әрбір жай сөйлемде әдетте, етістіктің жақтық түрлері болады. Осы етістік сөйлемде баяндауыш болады. Сонымен бірге сөйлемде басқа да етістік зат есім, сын есім етістік, көмекші етістіктер болады. Алайда олардың барлығы жақтық өзгеріске ұшырамайды. Дегенмен олар сөйлемдегі бастауыш пен тікелей байланыста болады. Бірақ олар морфологиялық өзгеріске ұшырайды да тек сөйлемде баяндауышты бір ғана етістік баяндайды. Ал қытай тілінде бұндай болмайды. Етістіктер қатар-қатар тіркесіп келе береді. Қанша етістік болса да барлығы бір баяндауышты баяндайды. Қытай тіліндегі желілес етістік баяндауышты сөйлем түрі қазақ тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыш болған етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: 群众听了很满意。Көпшілік естіп риза болды. 我们坐车去。Біз машинамен барамыз. 孩子们忍不住哭了起来。Балалар шыдай алмай жылап жіберді. 我激动的哭了。Мен тебіреніп жылап жібердім. 我们跑步回。Біз үйге жүгіріп келдік. 工人看了很高兴。Жұмысшылар көріп өте қуанды. 我们走着去。Біз жаяу барамыз.

Қытай тілінде қос міндетті сөз тіркесі сөйлемде баяндауыш болып қос міндетті етістік баяндауышты сөйлем жасайды. Бұндай сөйлем қазақ тілінде жоқ. Алайда, қытай тіліндегі қос міндетті сөйлем, қазақ тілінде басқа сөйлем формасы бойынша бейнеленеді. Қытай тіліндегі бір бөлім қос міндетті етістік баяндауышты сөйлем қазақ тіліндегі өзекті сөзі пысықтауыш болған етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: 请你带我去车站办事处好吗?

Сіз мені вокзалдың іс басқармасына ертіп баршы. 他的话叫我想起了过去。Оның сөзі маған өткен күндерді есіме салды. 请你帮我带回家好吗? Үйге ала кетсең бола ма? 他的歌让我幻想起未来。Оның әні болашақты елестетті. 部分汉语兼语句相当于哈萨克语的动谓句。例如:

这事叫人担心。Бұл іс адамды алаңдатады. 你不要再让我们受怕了。Сен бізді ендігәрі қорқытпа. 你们不要再让我笑了。Мені күлдіре бермеңдер. 这事叫人震惊。Бұл іс адамды шошытады. 你不要再让老师说了。Сен мұғалімді тағы мазалама.

(10) Қазақ тілінде желілес етістікті сөйлемге ұқсайтын сөйлемнің баяндауышы әрбір етістікпен басқаша формада байланысады. Байланысу рет-тәртібі: баяндайтын бөлегі алдыда тұрып соңына «еді, екен, емес, бол, кел» жұрнақтары арқылы етістік жасалады. Қытай тілінде бұлай болмайды.

Қазақ тіліндегі желілес етістік баяндауышты сөйлем қытай тіліндегі етістік толықтауыш етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Сіз кім боласыз? 你是谁? Бұл тас бес кило шығады. 这块石头有五公斤。Бүгін күн суық емес. 今天不冷。Кеңседе жан баласы жоқ. 办公室里一个人也没有。Ертең ыстық болмайды. 昨天不热。Қазақ тілінде желілес етістікті сөйлемнің тағы бір түрі, қытай тіліндегі сын есім баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Асқардың үйренуі жақсы. 阿斯哈尔的学习好。Сурет өте тұнық. 照片很清晰。

Қақардың дені сау. 哈哈尔身体好。Дыбысы керемет. 歌声很动听。Тұрмыс өте тамаша. 日子很红火。

Қытай тіліндегі бастауыш-баяндауыштық сөз тіркесінен жасалған бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің үлкен баяндауышы есім сөздерді, сын есім сипатты, етістік сипатты және бастауыш-баяндауышты сөз тіркесінен жасалады. Ал қазақ тіліндегі бастауыш-баяндауыштық сөз тіркесінен жасалған бастауыш-баяндауыштық сөйлемнің үлкен баяндауышы есім сөздерді, сын есім сипатты, етістік сипатты болып бөлінеді. Қазақ тіліндегі есім сөзді сөйлемнің үлкен баяндауышы қазақ тіліндегі етістік толықтауышты етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: Менің айтып отырғаным сөз бір құлақ екі. 我所强

调的是好话只说一遍。Менің ақылым, адам көп болса күш көп болады. 我所建议的是人多力量大。Менің қолдайтыным ортаны қорғау. 我所倡导的是保护环境。

Қытай тіліндегі сын есімнен жасалған үлкен баяндауыш қазақ тіліндегі сын есімнен жасалған баяндауышқа ұқсайды. Мысалы: Менің денсаулығым жақсы. 本人身体健康。

Сенің түрің басқаша. 他的长相出众。Оның мәмілесі жақсы. 她的态度认真。Қытай тіліндегі етістіктен жасалған үлкен баяндауыш әдетте қазақ тіліндегі етістік толықтауышты етістік баяндауышты сөйлемге ұқсайды. Мысалы: 集体的事大家抢着干。Көпшіліктің ісін адамдар таласа-тармаса істеді。

Қазақ тіліндегі бастауыш-баяндауышты емес сөйлемнің өзекті сөзі зат есімді, сын есімді, етістікті және одағайлы болып бөлінеді. Екі тілдегі бастауыш-баяндауышты емес сөйлемнің басты өзгешелігі: Қытай тіліндегі зат есім мен сын есімнен жасалған баяндауыштың соңына “的” жалғанады. Ал қазақ тіліндегі жақтық өзгеріске ұшырайды. Сонымен бірге морфологиялық өзгерістер болады. Мысалы: 在你的国家。Сіздің еліңізде. 谢谢您的盛情。Ілтипатыңызға рахмет. 谢谢你的好意。Сіздің ықыласыңызға рахмет. 在我的故乡。Менің туған жерімде. 感谢你的邀请。Шақырғаныңа рахмет。

References

- 1 Xing Fuyi, “Introduction to Linguistics” Wu Zhenguang editor of Central China Normal University Press, 2005
- 2 Huang Borong, Liao Xudong editor of “Modern Chinese” 1997 Revised Edition, Higher Education Press
- 3 Huang Borong, Liao Xudong editor of “Modern Chinese” third revised edition in 2004, Higher Education Press
- 4 Lu Shuxiang editor of “Modern Chinese eight hundred words” Commercial Press 1980
- 5 Fan Xiao editor of “multi-angle study of Chinese sentences of” Commercial Press 2009
- 6 Xing Fuyi “Modern Chinese” Higher Education Press, 2010
- 7 Edited by Chen Man “Predicate Sentence research” Beijing, China Federation of Literature Publishing House 2008
- 8 Bin editor of “New Modern Chinese” Shanghai Fudan University Press
- 9 Xing Fuyi, Wang Guosheng preparation of the “Modern Chinese” Higher Education Press, 2010
- 10 Akhmet. Baitursynov editor of “Ha sentence structure and sub-species,” Almaty, School Press 1921. Agama Wolf Ke Ha grammar theory - Almaty, 1996-239 б.
- 11 Oman desk fu “Modern Kazakh” Almaty School Press, 2004
- 12 PMMeliorance editor of “Hake Grammar Introduction” Almaty Press, 1917
- 13 H.Ecenov editor “Kazakh complex sentence in 1974,” Almaty, School Press
- 14 K.Akhanov editor of “Ha grammar theory” Almaty Press, 1996
- 15 Sairambaiva T. editor of “The main ingredient of the sentence” (Kazakh National University Press, 1991)
- 16 Kacymova G. editor of “Kazakh grammar” Almaty 2007
- 17 Kenecbaiva I. Editor of “Kazakh linguistics” bubble Lada Er City 2010
- 18 Ickakov A. editor of “Modern Kazakh Law” Almaty Press
- 19 Ermekova T. editor of “Modern Kazakh Predicate Sentence” Almaty 1999
- 20 Shaykenova K. Editor of “lexicology and logical relationship” in 1995
- 21 Sadyakasova editor of “Modern Kazakh single unit single sentence” (Almaty Press, 1996)
- 22 S.Amanjolova editor of “Modern Kazakh language” (Almaty School Press, 2004),
- 23 S.Ysaieva., K. Nazarkaliova., Zh.Dayletbekova., Editor of “Kazakh” (Almaty Atamyra Press, 2011)
- 24 Аханов. «Қазіргі қазақ тілі грамматикасы». – Алматы, 1996. – 239 б.
- 25 Аманжолов. «Қазіргі қазақ тілі грамматикасы». – Алматы: «Мектеп» баспасы, 2004.